

Aan:

**Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties**

**Minister van Defensie**

**Via: [www.internetconsultatie.nl](http://www.internetconsultatie.nl)**

|           |   |                                                                                                                                 |
|-----------|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Uw ref.   | : |                                                                                                                                 |
| Onze ref. | : | SPF20220416                                                                                                                     |
| Datum     | : | 16 april 2022                                                                                                                   |
| Betreft   | : | Reactie Privacy First op concept-voorstel Tijdelijke wet onderzoeken AIVD en MIVD naar landen met een offensief cyberprogramma. |

Excellenties,

Ondanks de korte reactietermijn en tijdgebrek aan onze kant maakt Stichting Privacy First hierbij graag van de gelegenheid gebruik tot het maken van enkele voorlopige opmerkingen bij het onderhavige concept-wetsvoorstel, met name in het licht van de huidige internationale context.

### **Kernbezwaren en risico's**

In dit verband verwijzen wij allereerst graag naar de recente brief van Bits of Freedom.<sup>1</sup> Wij onderschrijven de standpunten en bezwaren in die brief. Met name ziet Privacy First risico's in het loslaten van het criterium "zo gericht mogelijk" bij grootschalige interceptie en risico's voor het toezicht bij de geplande verschuiving van *ex ante* naar *ex durante* toezicht. Verder vragen wij ons af hoe de geplande eenzijdige, heimelijke beroepsmogelijkheid bij de Raad van State (louter voor de Minister, niet voor burgers en private organisaties) zich verhoudt tot ieders recht op toegang tot de rechter en het vereiste van openbare rechtspraak. Tevens zouden wij graag zien dat bij onderhavig wetsvoorstel alsnog een actieve, algemene notificatieplicht geïntroduceerd wordt, niet alleen bij burgers wier privacy onterecht geraakt is, maar ook bij relevante organisaties. Het recht op privacy en (met name) het recht op vertrouwelijke communicatie gelden immers ook voor rechtspersonen en organisaties als zodanig, waaronder stichtingen, verenigingen en bedrijven.

### **Peaceful use of cyberspace**

In een eerdere nota bij de herziening van de Wiv werd gesteld dat "voor Defensie cyberspace het vijfde domein voor militair optreden geworden is (naast land, zee, lucht en de ruimte)."<sup>2</sup> In de concept-memorie van toelichting bij het onderhavige wetsvoorstel wordt de term "strategische operaties" genoemd, maar nauwelijks toegelicht. Willen de Nederlandse diensten ook communicatiesatellieten kunnen gaan hacken en saboteren, met alle

---

<sup>1</sup> Zie via <https://www.bitsoffreedom.nl/2022/04/13/nieuwe-tijdelijke-cyberwet-geeft-geheime-diensten-ruim-baan/>, 13 april 2022.

<sup>2</sup> Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II* 2016-2017, 34588, nr. 18, p. 11, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34588-18.html>.

onvoorzienbare consequenties van dien? Privacy First herinnert u in dit verband graag aan het feit dat de ruimte in juridische zin geen militair domein is; hier geldt van oudsher immers het internationaal recht van *peaceful use of outer space*. In onze optiek zou in cyberspace een vergelijkbaar internationaal regime van *peaceful use* dienen te gelden. Als zetelstaat van het Vredespaleis zou Nederland zich hier bij uitstek sterk voor kunnen maken.

### **Internationaal verbod op oorlogspropaganda**

In de concept-memorie van toelichting bij het onderhavige wetsvoorstel wordt meerdere malen gerept over buitenlandse verspreiding van desinformatie, nepnieuws en propaganda. In dit verband herinnert Privacy First u graag aan het feit dat Nederland (samen met Zweden) vrijwel het enige land ter wereld is dat al decennia een algemeen, onbeargumenteerd voorbehoud hanteert bij het internationale verbod op oorlogspropaganda (artikel 20 lid 1 IVBPR).<sup>3</sup> Van de 173 staten die momenteel partij zijn bij dit verdrag hebben slechts 16 staten een voorbehoud bij artikel 20 lid 1 IVBPR gemaakt. Dit zijn allemaal Westerse landen. Het oude standaardargument van de meeste landen met een dergelijk voorbehoud is dat het verbod op oorlogspropaganda in strijd zou zijn met de vrijheid van meningsuiting. Dit argument is echter steevast (en terecht) van tafel geveegd door het toezichthoudende verdragscomité: het VN Mensenrechtencomité in Genève. Artikel 20 lid 1 heeft immers alleen betrekking op illegale in plaats van legale oorlogsvoering; zie bijvoorbeeld het relevante *General Comment* van het VN Mensenrechtencomité uit 1983.<sup>4</sup> In juli 2009 is dit onderwerp in Genève nadrukkelijk aan de orde gesteld tijdens de periodieke beoordeling van Nederland door het Mensenrechtencomité,<sup>5</sup> hetgeen toen heeft geleid tot de conclusie van het Comité dat de Nederlandse regering haar voorbehoud zou moeten intrekken. Sindsdien heeft Nederland echter geweigerd om dit te doen. Integendeel, in oktober 2010 heeft Nederland precies hetzelfde voorbehoud (nog steeds zonder enige verklaring) herhaald en is derhalve nog steeds sprake van Nederlandse weigering om het internationale verbod op oorlogspropaganda te erkennen. Hoe zou Nederland andere landen op oorlogspropaganda kunnen aanspreken als het dit verbod zelf niet erkent? Dit is Nederland als zetelstaat van het Internationaal Strafhof onwaardig. Gezien de huidige internationale ontwikkelingen kan Nederland dit voorbehoud ook niet langer handhaven. Privacy First roept de Nederlandse regering hierbij dan ook op om dit voorbehoud per direct in te trekken en andere relevante verdragsstaten te verzoeken om dit eveneens te doen.

Desgewenst zijn wij graag bereid om bovenstaande aspecten nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Vincent Böhre  
directeur Privacy First

---

<sup>3</sup> Artikel 20 lid 1 IVBPR bepaalt dat “any propaganda for war shall be prohibited by law.” Bij de ratificatie van dit verdrag in 1978 maakte Nederland hierbij het volgende algemene voorbehoud: “The Kingdom of the Netherlands does not accept the obligation set out in this provision in the case of the Netherlands.” Dit Nederlandse voorbehoud werd op 11 oktober 2010 herhaald. Bron:

[https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?chapter=4&clang=en&mtdsg\\_no=IV-4&src=IND#EndDec](https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?chapter=4&clang=en&mtdsg_no=IV-4&src=IND#EndDec).

<sup>4</sup> VN Mensenrechtencomité, *CCPR General Comment No. 11: Article 20 Prohibition of Propaganda for War and Inciting National, Racial or Religious Hatred*, 29 juli 1983.

<sup>5</sup> Zie UN Docs. CCPR/C/SR.2630 & CCPR/C/SR.2631 (14-15 juli 2009).